

мобільність, одухотвореність. Високий рівень розвитку гуманітарної культури особистості означає також посилення інтегральних зв'язків і загальної сполученості між ціннісним і інтелектуальним компонентами, які розвивають внутрішню гармонію особистості.

Філософсько-освітній підхід не обмежується тільки історичною інтерпретацією і поясненням, але здійснює природний «вихід» за рамки конкретного часу і простору в «поле всезагальних культурних смислів», з нових позицій: сучасної культури і навіть культури майбутнього. Він може бути розглянутий як трансцендентальний, надісторичний. Тоді сутність філософсько-освітнього підходу полягає в початковій можливості розширення «горизонтів» гуманітарного знання, в отриманні нової якості цілісності культури. Відповідно навчання повинне стати процесом, що не тільки розвиває свідомість особистості і наповнює її певною сумою знань, вмій і навиків, але і процесом, який виховує культуру почуттів. У результаті такої перебудови можна отримати творчу рефлексуючу особистість, яка активно настроєна на позитивну діяльність.

Висновки. Центральним компонентом гуманітарної культури особистості є ціннісний аспект, представлений системою моральних відносин зі світом, складовими частинами якого виступають: орієнтація на осмисленість буття (на спів-буття); орієнтація на вільний самопрояв як цінність; орієнтація на творчий, узгоджений характер вирішення проблеми егоїстичного та альтруїстичного, що кінцевим чином виражається в почутті «соціальної зрілості» особистості; в сформованості «суспільного почуття», «соціального інтересу» і наявності «соціального інтересу» як важливої якості особистості; орієнтація на цілепокладаючий характер діяльності. В якості необхідного доповнюючого і поєднаного компонента виступає інтелектуальний компонент з акцентом на розвиток творчого мислення, спрямованого на виявлення головних смислів в його провідних рисах (логічність, гнучкість, мобільність, «одухотвореність»).

Список використаних джерел

1. Бабошина Е. Б. Структурное содержание гуманитарной культуры личности / Е. Б. Бабошина // *Философия образования*. – 2011. – №2 (35). – С.71–79.
2. Библер В. С. От наукоучения к логике культуры. Два философских введения в XXI век / В. С. Библер – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1990. – 413 с.
3. Запесоцкий А. С. Образование: философия, культурология, политика. – М.: Наука, 2002. – 456 с.
4. Кримський С. Б. Принцип духовності XIX століття / С. Б. Кримський // *Ранкові роздуми / зб. ст.* – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
5. Кремень В. Г. Світ знання: людина, наука, освіта / В. Г. Кремень. – К.: Знання України, 2016. – 88 с.
6. Ліпін М. В. Творчість в навчальному процесі / М. В. Ліпін // *Формування та розвиток інтелектуально-творчого потенціалу студентів*. – К.: КНТЕУ, 2012. – С.172–198.
7. Лобастов Г. Педагогические этюды / Г. Лобастов. – М.: Принт, 2003. – 328 с.
8. Макарова Н. И. Особенности современного образовательного пространства / Н. И. Макарова // *Философия образования*. – 2008. – №3. – С.67–73.
9. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль. – М.: Прогресс, 1973. – 406 с.
10. Наливайко Н. В. Аксиологические аспекты развития отечественного образования / Н. В. Наливайко // *Философия образования*. – 2008. – №1 (22). – С.213–219.
11. Фихте И. Факты сознания. Назначение человека, наукоучение / И. Фихте. – Минск: Харвест; М.: АСТ, 2000. – 784 с.
12. Человек. Культура. Педагогика: материалы междунар. науч. конф. – Мн.: Белорус. ИПК, 1999. – 154 с.

References

1. Baboshina E. B. Strukturnoe sodержanie gumanitarnoj kul'tury lichnosti / E. B. Baboshina // *Filosofija obrazovanija*. – 2011. – №2 (35). – S.71–79.
2. Bibler V. S. Ot naukouchenija k logike kul'tury. Dva filosofskih vvedenija v XXI vek / V. S. Bibler – M.: Izd-vo polit. lit-ry, 1990. – 413 s.
3. Zapesockij A. S. Obrazovanie: filosofija, kul'turologija, politika. – M.: Nauka, 2002. – 456 s.
4. Kryms'kyj S. B. Prynyp duhovnosti XIX stolittja / S. B. Kryms'kyj // *Rankovi rozdumy / zb. st.* – K.: Majsternja Bilec'kyh, 2009. – 120 s.
5. Kremen' V. G. Svit znannja: ljudyna, nauka, osvita / V. G. Kremen'. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2016. – 88 s.
6. Lipin M. V. Tvorchist' v navchal'nomu procesi / M. V. Lipin // *Formuvannja ta rozvytok intelektual'no-tvorchogo potencialu studentiv*. – K.: KNTEU, 2012. – S.172–198.
7. Lobastov G. Pedagogicheskie jetjudy / G. Lobastov. – M.: Print, 2003. – 328 s.
8. Makarova N. I. Osobennosti sovremennogo obrazovatel'nogo prostranstva / N. I. Makarova // *Filosofija obrazovanija*. – 2008. – №3. – S.67–73.
9. Mol' A. Sociodinamika kul'tury / A. Mol'. – M.: Progress, 1973. – 406 s.
10. Nalivajko N. V. Aksiologicheskie aspekty razvitija otechestvennogo obrazovanija / N. V. Nalivajko // *Filosofija obrazovanija*. – 2008. – №1 (22). – S.213–219.
11. Fihte I. Fakty soznannja. Naznachenie cheloveka, naukouchenie / I. Fihte. – Minsk: Harvest; M.: AST, 2000. – 784 s.
12. Chelovek. Kul'tura. Pedagogika: materialy mezhdunar. nauch. konf. – Mn.: Belorus. IPK, 1999. – 154 s.

Kravchenko A. A., Ph.D., Professor of Philosophy and Social Sciences, Kyiv National University of Trade and Economics (Ukraine, Kyiv), allusik_k@ukr.net

Structural dimension of humanitarian culture of personality: philosophical and educational aspects

The paper analyzes the concept of «humanitarian culture» of personality in the context of education. The author examines main approaches to definition of the nature of humanitarian culture of personality and reveals its correlation with the concept of culture. One of the main conclusions: humanitarian culture is an axiological basis of culture in general. Humanitarian culture is part of the spiritual culture of the society, which performs the function of storage and transfer of spiritual experience of humanity. The leading feature of the humanitarian culture of personality is its humanistic principle as a motive of relation to reality. Humanitarian culture by means of education is aimed at changing the mind. Education must be assessed from the standpoint of creating appropriate conditions for the formation of personality with developed humanitarian culture. This process is actually performed throughout life. An essential component of humanitarian culture is intelligence as the basis of knowledge and understanding. The author sees as the main purpose of education in the task of forming a humanitarian culture of personality as a condition for social progress and creative thinking.

Keywords: culture, humanitarian, personality, values, correlation, humanity, sense of existence, self-realization, education.

* * *

УДК 316.346.2

Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук, асистент кафедри
філософії, Національний університет біоресурсів
і природокористування України (Україна, Київ),
malushka20@ukr.net

ГЕНДЕРНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

Представлено розгляд становлення та розвитку, такої науки як гендерна педагогіка, яка на сьогодні є актуальною галуззю дослідження не тільки в Україні, але і за її межами. Освіта нового століття має стати ефективним механізмом, який дає людям можливість самим планувати своє життя на принципах активного члена суспільства. Це можливо тільки при зміцненні акценту на модель гендерно орієнтованого навчання. Необхідно, щоб держава і суспільство позначили свою позицію з питання гендерної освіти, що дало б поштовх подальшим дослідження в цьому напрямку. На думку фахівців, реалізація гендерної концепції реальна тільки при перегляді усієї програми навчання і ретельному підборі викладачів. В епоху глобальних культурологічних та соціально-економічних трансформацій проблема корекції процесу соціалізації особистості стає предметом дослідження гендерної педагогіки. Сучасне суспільство опинилося на шляху нівелювання статусу історично сформованих соціальних ролей, які ґрунтувалися на статевій приналежності, проте з часом співпраця в різних сферах трудової діяльності, спільне навчання значною мірою нівелюють відмінності в нормах поведінки для жінок та чоловіків.

Ключові слова: гендер, гендерна педагогіка, чоловік, жінка, освіта.

В сучасному українському інтелектуальному дискурсі здійснюється актуалізація гендерної проблематики, яка поступово входить в сферу освіти. Розглядаючи проблему гендерної освіти на пострадянському просторі, а також прослідковуючи за реалізацією абсолютно різних міжнародних освітніх програм, які розраховані на широку аудиторію, а також введення гендерних спецкурсів для фахівців з вищою освітою різного гуманітарного профілю, варто зауважити, що гендерна педагогіка, як наука знаходиться ще на стадії становлення. Розвиток гендерної освіти та гендерної педагогіки в деякій мірі гальмує одна з основних функцій освіти – функція відтворення традиційних норм поведінки та цінностей. В даний час в теорії освіти вже відбуваються зміни, одним із важливих напрямків розвитку педагогічної науки на сучасному етапі є становлення нової галузі наукових знань – гендерної педагогіки.

Гендерна педагогіка – це проектування навчально-виховного процесу і створення умов для реалізації можливостей хлопчиків і дівчаток, як рівних в своїх можливостях. Освіта нового століття має стати ефективним механізмом, який дає людям можливість самим планувати своє життя на принципах активного члена суспільства. Це можливо тільки при зміщенні акценту на модель гендерно орієнтованого навчання. Необхідно, щоб держава і суспільство позначили свою позицію з питання гендерної освіти, що дало б поштовх подальшим дослідженням в цьому напрямку. На думку фахівців, реалізація гендерної концепції реальна тільки при перегляді усієї програми навчання і ретельному підборі викладачів.

Дослідження гендерної проблематики є надзвичайно актуальним особливо у сфері філософії, соціології та психології. Основою покладаючою є роботою для даної статті є «Стать і гендер» Е. П. Ільїна. Серед українських дослідників, які розглядають гендерну тематику можна називати досить велику кількість, але для даного дослідження важливими є В. С. Власов, О. М. Кікінеджи, Т. В. Ладиченко, Л. Б. Магдюк, Г. В. Циганкова, О. Є. Швець та інші.

Основною метою статті виступає розгляд питання гендерної педагогіки, як напряму дослідження в різних сферах суспільства.

Саме в західній культурі формується ідея розрізнення гендеру та статі, а також дослідження їх взаємодій. «Гендерний проект, виходять з прагнення критично переосмислити існуючі гендерні структури суспільства, позаяк вони зазвичай не відповідають суспільному рівню свідомості та цінностям західно-європейського суспільства» [3, с. 210–211].

Гендерна педагогіка – знаходиться на стадії розвитку, як нова галузь педагогічного знання, тому до теперішнього часу її категоріальний апарат знаходиться в стадії формування. Багато понять, які використовуються гендерною педагогікою, не мають однозначного тлумачення в педагогічній теорії. Розглядаючи характеристики вікового гендерного виховання, зазвичай виокремлюють три групи: виховання в шкільних закладах, вищих навчальних закладах та дорослих. Коли ми говоримо про шкільні заклади освіти, то виховання з точки гендерної рівності має відбуватися шляхом врахування проблем соціалізації, але найголовнішою складовою має бути процес самоідентифікації дитини, як приналежності до чоловічого чи жіночого роду, таким чином, у дитини формується певна соціальна роль. Університети мають націлювати свою діяльність на

допомогу в розв'язанні гендерних стереотипів та пошуку шляхів їх подолання, з якими стикаються молоді люди, коли переходять у доросле життя. Освіта, яка базується на гендерних принципах рівності в дорослому житті людини, має носити адаптаційний характер, допомагаючи толерантно ставитися до змін в соціумі та боротися з проблемами, які виникають у власному житті. «Гендерна педагогіка – це сукупність підходів, спрямованих на те, щоб допомогти учням відчувати себе в навчальному закладі комфортно і впоратися з проблемою соціалізації, важливою складовою частиною якої є самоідентифікація людини як жінки або чоловіка, а також відстоювання принципів рівності між чоловіком та жінкою. Мета гендерної педагогіки – корекція впливу гендерних стереотипів на користь прояву і розвитку особистих схильностей індивіда, в незалежності від статі» [4].

Досить складно йти проти традиційних уявлень, які формувалися на протязі вікової традиції людства, але принципова побудова питання рівності в суспільстві, має проявляти себе в культурних дискусіях, впровадженні гендерних досліджень в систему освіти, надання цим питанням масового характеру в незалежності від віку, кольору шкіри, національності, релігійних переконань і т.д., адже гендерні питання пов'язані принципово з питанням рівності всіх людей. Але є і ті, хто питання гендерної рівності заперечує, базуючи свої аргументи на ґрунті соціо-біологічних підходів та концепціях еволюційної психології, проте варто відзначити, що так дійсно від природи чоловік та жінка різні (досить детальний аналіз питання біологічної різниці можна побачити в роботі Е. П. Ільїна «Стать та гендер»), але це не означає, що чоловік та жінка не можуть бути рівними, мати рівні права на розвиток, досягнення та реалізацію власних потреб, навіть за умови руйнації стереотипів та трансформації соціальних ролей чоловіків і жінок.

Основні ідеї гендерного підходу можна прослідкувати в егалітарних гендерних уявленнях. Егалітарні гендерні уявлення – це думки, що відображають спрямованість на стан розкриття для жінок та чоловіків тих областей, з яких вони певним чином виявилися не залученими або витісненими: тобто можливість чоловіків реалізувати себе в сім'ї, а жінок в політичних та технологічних сферах. Для підсилення вагомості уявлень егалітарної спрямованості вболівальники гендерного підходу до суспільного устрою спираються на соціально-конструкціоністську парадигму як методологічну основу гендерного підходу в сучасній науковій сфері.

Коли в соціумі спостерігається відсутність індивіда або групи осіб критично мислити і аналізувати навколишню дійсність, то ми можемо спостерігати процес, коли гендерні уявлення трансформуються в стереотипи. Саме тому, головним завданням викладачів, що читають гендерні курси, а також науковців, які досліджують гендерні питання, сформувати та підтримувати самостійність мислення в питаннях статі, розвивати здатність аналізувати і ставити під сумнів зміст тих чи інших гендерних проблем, при цьому у власних дослідженнях позбуватися суб'єктивних оцінок, а головним принципом має постати – об'єктивність. Освіта та виховання втім має носити системний характер та бути спеціально організованим процесом в якому відбувається процес взаємодії агентів (усвідомлених дійових осіб) з вихованцями. Формуючи умови для найефективнішого розвитку дитини, реалізації її творчих, потенційно присутніх в ній характеристик, пам'ятаючи, що самореалізація особистості дитини – це

прагнення максимальної самореалізації дорослої людини в майбутньому.

В епоху глобальних культурологічних та соціально-економічних трансформацій проблема корекції процесу соціалізації особистості стає предметом дослідження гендерної педагогіки. Сучасне суспільство опинилося на шляху нівелювання статусу історично сформованих соціальних ролей, які ґрунтувалися на статевій приналежності, проте з часом співпраця в різних сферах трудової діяльності, спільне навчання значною мірою нівелюють відмінності в нормах поведінки для жінок та чоловіків. Кардинально змінюється відношення до стереотипів «маскуліності» і «фемінності», з них знімається характеристики полярності та жорсткої приналежності.

В сучасному суспільстві укладі сім'ї зазнають трансформацій. Інститут шлюбу та ролі в них чоловіка та жінки встановлюються, відповідно до власних характеристик та на основі рівності та самореалізації чоловіка та жінки. Змінюються ціннісні орієнтири шлюбу, коли втрачається стереотипне значення «потрібно», бо «ти – чоловік» або «ти – жінка». Така трансформація в суспільстві торкається не тільки шлюбних відносин, але і трудової діяльності, все відбувається в межах системи гендерної соціалізації чоловіків та жінок. Зрозуміло, що педагогіка і виховання, як педагогічне явище, потребують осмислення означених суперечливих змін і коригування своїх позицій в питаннях статево-рольової соціалізації вихованців.

Також очевидно, що жорсткі стандарти традиційної культури щодо жіночності і мужності відтворюються школою через освіту є певним анахронізмом і стають суттєвою перешкодою для ефективної соціалізації молоді у світі, в якому постійно відбуваються соціальні зміни.

Розмежовуючи поняття освіта та виховання, маємо визначити, той факт, що освіта безпосередньо пов'язана з навчальним планом, хоча й сучасна освіта зазнає певних перетворень в системі формального знання, та набуває характеристик направлених на реалізацію кожного індивіда з притаманними виключно йому індивідуальними властивостями. Саме тому, ігнорувати гендерний аспект в процесі виховання та освіти сучасної особистості не можна.

Можна допустити, що якщо в процесі соціалізації школярів в умовах гендерної ситуації буде можливим створення певних умов для регулювання взаємовідносин між статями, яких можна звільнити від стереотипного розуміння в традиційному значенні «фемінності» та «маскуліності», то ці можливості можуть постати певною умовою для виховання нового індивіда з високим рівнем відкритості та адаптивності до різноманітних культур, де головними пріоритетами будуть поставати людинолюбність, миротворчість і демократія у всіх сферах життя людини, з необмеженими можливостями особистісного вибору і самореалізації кожного індивіда в незалежності від статі.

Список використаних джерел

1. Головашенко І. О. Гендерний підхід в системі освіти: узгодження досвіду з міжнародними стандартами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06gjozms.pdf>.
2. Кікінеджи О. М., Власов В. С., Магдюк Л. Б., Ладиченко Т. В. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. Ч.1 / редакційна рада: О. М. Кікінеджи, В. С. Власов, Л. Б. Магдюк, Т. В. Ладиченко. – К.: Дорудо-друк, 2010. – 328 с.

3. Матвієнко І. С. Гендерний вимір філософії освіти // Філософія освіти / Чакаль Л. А., Гейко С. М., Горбатюк Т. В. та інші. – Київ–Ніжин, 2016. – С.208–225.

4. Циганкова Г. П. Психологія гендерного виховання у вищому коледжі, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medbib.in.ua/psihologiya-gendernogo-vospitaniya-vysshem.html>.

5. Швєць О. Є. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві [Текст] / О. Є. Швєць // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2004. – Вип.19. – С.160–165.

References

1. Holovashenko I. O. Gendernyi pidkhd v systemi osvity: uzgodzhennia dosvidu z mizhnarodnymi standartamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06gjozms.pdf>.

2. Kikinedzhi O. M., Vlasov V. S., Mahdiuk L. B., Ladychenko T. V. Genderni standarty suchasnoi osvity: zbirka rekomendatsii. Ch.1 / redaktsiina rada: O. M. Kikinedzhi, V. S. Vlasov, L. B. Mahdiuk, T. V. Ladychenko. – K.: Dorado-druk, 2010. – 328 s.

3. Matviienko I. S. Hendernyi vymir filosofii osvity // Filosofii osvity / Chakal L. A., Heiko S. M., Horbatiuk T. V. ta inshi. – Kyiv-Nizhyn, 2016. – S.208–225.

4. Tsyhankova H. P. Psykholohiia hendernoho vykhovannia u vyshchomu koledzhi, 2009 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://medbib.in.ua/psihologiya-gendernogo-vospitaniya-vysshem.html>.

5. Shvets O. Ye. Gender: realii ta perspektyvy v ukrainskomu suspilstvi [Tekst] / O. Ye. Shvets // Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii: zb. nauk. prats. – Zaporizhzhia, 2004. – Vyp.19. – S.160–165.

Matvienko I. S., Ph.D. in philosophy, Assistant Department of Philosophy, NULES Ukraine (Ukraine, Kyiv), malushka20@ukr.net

Gender situation in Ukrainian education

In the article the consideration of the establishment and development of science such as gender education, which today is relevant sector research not only in Ukraine but also abroad. Education of the century has become an effective mechanism that gives people the opportunity to plan their lives on the principles of active member of society. This is possible only when the shift to the model of gender-based learning. It is necessary that the state and society marked its position on gender education, which would push further research in this area. According to experts, the implementation of the gender concept real only when viewing the entire program of study and careful selection of teachers. In an era of global cultural and socio-economic transformation problem correction process of socialization is the subject of gender studies pedagogy. Modern society was on the way of leveling the historical status of the social roles based on gender identity, but eventually the cooperation in different fields of work, joint training greatly diminish the differences in the rules of behavior for women and men.

Keywords: gender, gender pedagogy, man, woman, education.

* * *

УДК 2–544.4:37.014.523

Рогова О. Г.,

кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії освіти, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Україна, Дніпро), rogova69@bk.ru

КАТАРСИЧНІ ПОТЕНЦІАЛИ ШКІЛЬНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ

Катарсичні можливості релігійної освіти розглянуті в контексті проблем аксіомодернізації сучасної освітньої сфери. Метою статті є філософсько-освітній аналіз катарсичних можливостей релігійної освіти, що здатні допомогти зростаючій особистості у її духовному становленні. Дослідження базується на використанні системного, історичного, герменевтичного та соціокультурного методів. Аналіз духовних сенсів катарсису з акцентом на урахування етичних норм та обмежень, внутрішньо-рефлексивну роботу особи над собою у напрямку самоудосконалення дозволило накреслити філософсько-освітній супровід особистісного засвоєння потенційних можливостей катарсису засобами релігійної освіти, зведений до наступних етапів: пробудження саморефлексії на тлі усвідомлення незадоволення собою та стівідношення катарсичних сенсів з досвідом учня (негативний етап), підведення учнів до екзистенційних сенсів, як поштовху до активізації особистісного духовного життя (позитивний етап). Це дозволяє вивести катарсис з площини теорії до сфери практичної людинотворчості.

Ключові слова: катарсис, духовність, особистість, освіта, релігійна освіта.